

УКРАЇНСЬКА МОВА. 4 клас(I семестр)

Мова – найважливіший засіб спілкування, здатність людини говорити, висловлювати думки.

Мовлення – процес спілкування, передачі інформації за допомогою мови.

МОВЛЕННЯ		
	УСНЕ	ПИСЕМНЕ
	Усним мовленням добре володіє той, хто вміє передати словами і голосом свої думки й почуття Під час усного мовлення люди використовують міміку, жести, різну силу голосу, різну інтонацію	Усе написане або надруковане – це результат писемного мовлення
Вимоги	Правильність Виразність Зрозумілість	Правильність Чіткість Охайність Каліграфічність

ТЕКСТ – зв'язані за змістом речення.

До тексту можна дібрати заголовок.

ТЕМА ТЕКСТУ – те, про що у тексті розповідається, повідомляється

МЕТА ТЕКСТУ – те, чого текст навчає

Текст можна поділити на **абзаци**. Абзац включає одне або кілька речень, зв'язаних між собою за змістом. Кожний абзац починається з нового рядка.

ТИПИ ТЕКСТІВ

РОЗПОВІДЬ

Про що?

ОПИС

Який?

МІРКУВАННЯ

Чому?

СТИЛІ МОВЛЕННЯ

Художній

Оповідання,
казка, вірш...

Науковий

Стаття у
підручнику,
енциклопедії...

Розмовний

Спілкування

Публіцистичний

Стаття, виступ...

Офіційно-діловий

Закон, оголошення,
інструкція, лист...

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

Слова мають **пряме** (головне, первинне) і **переносне** значення.

Переносне значення слова – перенесення назви чи дії з предмета на предмет за певною подібною ознакою, яка їм властива.

Перенесення значення відбувається на основі схожості предметів за формою, кольором, характером руху.

Пряме значення	Переносне значення
Важкий камінь	Важкий характер
Золоті прикраси	Золоті слова
Холодний вітер	Холодний погляд
М'яка подушка	М'яке серце
Кришталева ваза	Кришталева вода

Багатозначні слова – слова, які можуть вживатись у декількох значеннях:

У вовка гострі **зуби**.

Їла-їла дуб, дуб та й зламала **зуб**. (про пилку)

Ішов дід лісом.

Ішов сильний дощ.

Одне із значень багатозначного слова є прямим, інші – переносними.

ОМОНІМИ

Омоніми – це слова, які звучать однаково, але мають різне значення.

Вулицею йшли **три** дівчинки.

Не **три** сильно скло.

Нас ваблять широкі **світи**.

Світи, сонечко, яскравіше!

СИНОНІМИ

Синоніми – це слова, близькі за значенням, але різні за написанням.

У мові один і той самий предмет, річ, подію можна назвати різними словами, коли для позначення однієї і тієї ж якості або дії існує не одне, а декілька слів, схожих (близьких) за значенням, але різних за вимовою.

Говорити – мовити, казати, розмовляти, базікати, балакати.

Великий – велетенський, гігантський, величезний.

АНТОНІМИ

Антоніми – це слова, протилежні за значенням, різні за вимовою та написанням.

Білий – чорний

День – ніч

Добро – зло

Частини слова і їх позначення

Слова складаються з основи і закінчення.

1. Основа слова — це частина слова без закінчення.

До основи входять корінь, префікс і суфікс.

2. Закінчення стоїть після основи; у разі його відсутності кажуть, що воно нульове.

3. Корінь слова — це центр слова. Не існує слів без кореня.

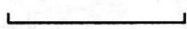
4. Префікс — частина слова, яка стоїть перед коренем і служить для утворення нових слів.

5. Суфікс — частина слова, яка стоїть після кореня і служить для утворення нових слів.

Позначення частин слова

Основа

слова



Корінь



Префікс



Закінчення



Суфікс



Сад□, сад^и, садок□, розсад^а, пересадк^а

Розбір слова за будовою

1. Прочитайте слово.
2. Визначте закінчення.
3. Визначте основу.
4. Визначте корінь, дібравши 2-3 споріднені слова.
5. Визначте префікс.
6. Визначте суфікс.

ЧЕРГУВАННЯ ГОЛОСНИХ І ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВУ КОРЕНЯХ СЛІВ

В українській мові в коренях слів може відбуватися чергування голосних і приголосних звуків. Це відбувається тоді, коли слово змінюється:

річ – речі	бібліотека — у бібліотеці
ніч – ночі	шапка — у шапці
ведмідь – ведмеді	кожух — у кожусі — кожушок
лебідь – лебеді	друг — друзі — дружок
кінь – коні	книга — у книзі — книжка
стіл – столи	рука — руці — ручка

ПАМ'ЯТАЙ!

Чергування не змінює значення слів, їх загальний зміст зберігається. Чергуватися звуки можуть лише у коренях.

ПРАВОПИС ПРЕФІКСІВ

Щоб двійок в школі не хапати,
Всім треба добре пам'ятати,
Як треба префікси писати.

Роз-і без-у нашій мові
(Все одно, в якому слові)
Ви пишіть з дзвінкою **з**,
І чудово буде все.



Перед **к, п, т, ф, х**
Писати треба префікс **с-**
У будь-якому слові.




В інших випадках завжди
Префікс **з-** в словах пиши.

Коли в кінці префікса
Стоїть буква приголосна,
То після нього ти завжди
Перед **я, ю, є, ї**
Знак апострофа пиши.

Треба дуже чітко знати
І добре розрізняти
При читанні й на письмі
Префікси й прийменники.

Між прийменником і наступним словом можна вставити інше слово.

 ПРЕФІКС	 КОРІНЬ
<p>ПРЕФІКС – частина слова, що стоїть перед коренем і служить для творення нових слів.</p> <p>Префікс з коренем слова завжди пишеться разом, а прийменник – окремо. Між прийменником і наступним словом можна вставити інше слово.</p> <p>У префіксах РОЗ-, БЕЗ- завжди пишеться буква З.</p> <p>Префікс С- пишеться у словах перед буквами К, П, Т, Ф, Х (КаФе «ПТаХ»)</p> <p>Префікс Зі- пишеться, коли корінь починається сполученням двох або більше приголосних.</p> <p>Префікс ПРІ- вживається тільки в трьох словах: прітва, прізвище, прізвисько.</p> <p>Префікс ПРЕ- вживаємо переважно в якісних прикметниках і числівниках для вираження найвищого ступеня ознаки: <i>прегарний</i>.</p> <p>Префікс ПРИ- вживаємо здебільшого в дієсловах, що означають наближення, приєднання, частковість дії, результат дії тощо: <i>прібігти, приєднати</i>.</p> <p>Після префіксів, що закінчуються на твердий приголосний, перед буквами Я, Ю, Є, Ї на письмі завжди ставиться апостроф.</p>	<p>КОРІНЬ – спільна частина споріднених слів, що виражає їх основне лексичне значення.</p> <p>Споріднені слова – слова, які утворились від одного твірного слова. Вони мають спільну частину, тому їх ще називають спільнокореневими.</p> <p>Щоб правильно виділити корінь слова, потрібно преш за все з'ясувати його лексичне значення, а потім якнайбільше дібрати споріднених слів.</p> <p>В корені слів може відбуватись чергування голосних і приголосних слів при словозміні [о], [е] – [і]: ночі – ніч, печі – піч [г] – [ж] – [з]: нога – ніжка – на нозі [х] – [ш] – [с]: вухо – вушко – у вусі [к] – [ч] – [ц]: рука – ручка – у руці</p> <p>Щоб знати, яку букву (Е чи И) писати в ненаголошеному складі кореня, треба змінити слово або дібрати спільнокореневе так, щоб ненаголошений звук став наголошеним: весна – вЕСни, дерЕва – дЕрево.</p> <p>Якщо ненаголошені [е], [и] не перевіряються наголосом, потрібно запам'ятати, або перевірити написання за орфографічним словником.</p>

<p style="text-align: center;">СУФІКС </p> <p>СУФІКС – частина слова, що стоїть після кореня і служить для творення нових слів.</p>	<p style="text-align: center;"> ЗАКІНЧЕННЯ</p> <p>ЗАКІНЧЕННЯ – змінна частина слова, що служить для зв'язку слів у реченні.</p> <p>Слова, які в реченні змінюють свою форму, не змінюючи значення, називають змінними.</p> <p>Слова, які в сполученні з іншими словами ніколи не змінюються, називаються незмінними.</p>
<p style="text-align: center;"> ОСНОВА</p> <p>ОСНОВА – частина слова без закінчення.</p>	

ДЗВІНКИ І ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ В КОРЕНЯХ СЛІВ

Всі дзвінки у рідній мові
Вимовляй ти дзвінко в слові,
Лише одне запам'ятай:
Завжди глухо вимовляй
Дзвінкий *г* в середині
Слів, що тут наведені:
Легко, кігті, нігті, вогкий.

Щоб бути впевненим у правописі дзвінких та глухих приголосних у деяких словах, треба так змінити слово, щоб після приголосного звука, який перевіряємо, стояв голосний звук:
легко — *леґенький*

ІМЕННИК

Іменник – частина мови, яка називає предмет і відповідає на запитання хто? що?

Іменники			
назви істот (хто?)	назви неістот (що?)	Власні (пишуться з великої букви)	Загальні (пишуться з маленької букви)
<ul style="list-style-type: none">людитварини	<ul style="list-style-type: none">дія або стан (біг)явище природи (сніг)конкретні предмети, речі (вікно)абстрактні поняття (радість)назви рослин	<ul style="list-style-type: none">ПІБ людейклички тваринназви міст сіл вулиць річок морів океанів гір країн газет тощо	Назви багатьох предметів

Число іменників	
однина (одн.) (один предмет)	множина (мн.) (багато предметів)

Рід іменників (визначається тільки в однині)		
Чоловічий (ч.р.)	Жіночий (ж.р.)	Середній (с.р.)
Можна дібрати слова: він, мій, цей	Можна дібрати слова: вона, моя, ця	Можна дібрати слова: воно, моє, це
Найчастіше має закінчення: нульове голуб клен край	Найчастіше має закінчення: -а, -я білка бджола вулиця	Найчастіше має закінчення: -о, -е, -а, -я дерево поле курча

Іменники, зв'язуючись з іншими словами у реченні, змінюють свої закінчення.

Іменники зв'язуються з іншими словами за допомогою закінчень та прийменників.
(Стрибав **(на чому?) на** скакалці)

Алгоритм розбору іменника	Відмінювання іменників
<ol style="list-style-type: none"> 1. Записати аналізований іменник 2. Поставити запитання, написати частину мови 3. Вказати істота це чи неістота 4. Визначити, власна чи загальна назва 5. Визначити рід (тільки в однині) 6. Визначити число 7. Визначити відмінок 	<p>Н.в. (називний відм.) <i>хто? що? крига</i> Р.в. (родовий відм.) <i>кого? чого? криги</i> Д.в. (давальний відм.) <i>кому? чому? кризі</i> З.в. (знахідний відм.) <i>кого? що? кригу</i> О.в. (орудний відм.) <i>ким? чим? кригою</i> М.в. (місцевий відм.) <i>(у) кому? чому? у кризі</i> Кл.в. (кличний відм.) <i>криго</i></p>
Крига (що?) – ім., неістота, загальна назва, ж.р., одн., Н.в.	

Прикметник — самостійна частина мови, яка означає ознаку предмета і відповідає на питання *який? яка? яке? які? чий? чия? чиє? чії?*

ПАМ'ЯТАЙ

Прикметник завжди узгоджується з іменником.

Прикметники можуть позначати:

колір (зелений)

форму (круглий)

смак (солодкий)

розмір (маленький)

вагу (важкий)

матеріал (металевий) приналежність людині, тварині (сестрин, вовчий)

Алгоритм розбору прикметника

1. Записати аналізований прикметник.
2. Поставити запитання, написати частину мови
3. Визначити рід (тільки в однині)
4. Визначити число
5. Визначити відмінок.